

ISTEN ELHOZZA AZ IDŐT...

Nagy Béla: *Isten elhozza az időt. Honvédlevelek Szalárdra. I-II.*

■ „Szeretett kedves szülőim, kívánom, hogy ez az egypár sor írásom jó egészségben találja mindnyájokat. Hála istennek magam is egészséges vagyok, csak épp hogy pénzem nincsen meghogy a katona élet szoros élet...” Ezekkel a sorokkal kezdi Nagy Béla *Isten elhozza az időt. Honvédlevelek Szalárdra* című kétkötetes dokumentumgyűjteményét.

A 606 oldalas könyvben, mely több évtizedes munka gyümölcse, a szerző a második világháború alatt a Magyar Királyi Honvédség nagyváradi 25. gyalogezrednek kötelékében szolgáló öt szalárdi (Szalárd nagyközség Biharban, a Berettyó bal partján) honvéd és ezek hozzátartozói több mint négyszáz levelén keresztül nyújt történelmileg is fontos képet a háborús évekről.

Tulajdonképpen öt honvéd hagyatékáról van szó, melybe beletartoznak a frontról hazaküldött tábori levelezőlapok, illetve az erre kapott válaszlevelek szülőktől, testvérektől, feleségtől, valamint a háború

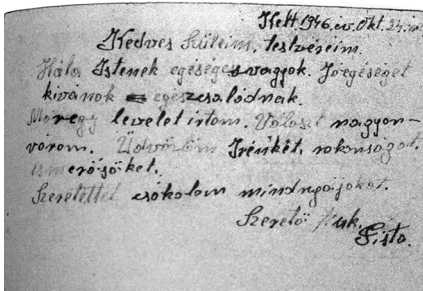
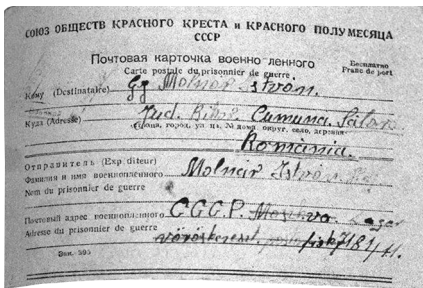
utáni, hadifogságból küldött levelezőlapok is. Az öt honvéd hagyatékát a szerző öt különálló nagy fejezetben mutatja be, a levelezőlapok szövegét szöveghűen írja át, csupán helyesírási hibákat és egyes rövidítéseket javít ki. Ugyanakkor fekete-fehér, fronton, fogságban, otthon készült katonaképekkel és családi fotókkal is kiegészíti a fejezeteket. Az átírás mellett a szerző elemzi és magyarázza is ezeket, valamint mindenik honvéd esetében rövid életrajzi áttekintést is nyújt az katonai pályafutásukról, családi történetükről.

1971-ben talál rá véletlenül id. Nagy Ferenc hagyatékára, az első honvédlevélkötegre, mely 91 darabot foglal magába. Hat évvel később egy újabb hagyatékhoz jut hozzá, melyet részben 1980-ban publikált. E két fő hagyatékból kiindulva kezdi meg a szerző a kötet szerkesztését, majd idővel a két hagyaték újabb 3 hagyatékka bővül. Nagy Béla célja könyvével az, hogy emléket állítson a múltnak, ennek a megpróbáltatásokkal teli időszaknak, illetve mindazoknak, akik átélték ezeket a nehéz éveket.

A honvédek különböző frontvonalakon, hadszíntereken harcolnak, különböző városokban teljesítenek katonai szolgálatot, miközben az otthon maradtak ugyanúgy tetszik a dolgukat, vagyis művelik földjeiket, gondozzák állataikat, egyszóval dolgoznak. Még a front közeledtével sem áll meg az élet Szalárdon.

A szerző a levelek közlése mellett azokkal a személyekkel, akiknek a levélhagyatéka megmaradt, és akiket még életben talált, interjú is készített, illetve az elhunytak hozzátartozóival beszélgetett.

A szerző megállapítja, hogy a levelek többségében van valami közös, de a maga módján mindegyik levél egyedi. Tartalmukat illetően ezek többnyire családi, belsőéletrajzi ügyekről, a mindennapi életéről, teendőkről, hozzátartozókról, egészségi állapotról, karácsonyi, újévi, születés-

napi és névnapi köszöntésekről szólnak. Érdekes, hogy a levelekben a legfontosabb hasonlóság az, hogy a kezdőszövegben szinte mindig az egészségi állapotáról tudósítja a katona szeretteit. Ezenkívül pedig a mindennapi apróságokról számol be pár sorban, az otthoni gazdasági tevékenységekről, illetve testvérekről, rokonokról érdeklődik. A katonai cenzúra miatt azonban nem írhattak semmiféle információt kilétükről, az ezred állapotáról vagy a frontvonalak alakulásáról, taláunk viszont olyan leveleket is, amelyeket a honvédek nem tábori postán keresztül küldtek haza, hanem szabadságra hazalátogató bajtársaikkal, így ezek szövege érdekesebb, és több harctéri, katonai jellegű információt is tartalmaznak.

Gy. Molnár István hagyatékának a feldolgozása a második kötetben kezdődik, mely a mű véleményem szerint egyik legérdekesebb anyaga, mivel a levélíró tényleg huszárnak sorozzák be, aki nem tartozik közvetlenül a honvédség kötelékébe, így leveleit nem cenzúrázták, terjedelmükben hosszabbak és információkban gazdagabbak a többiekénél.

Kiemelném, hogy a szerző kontextusba helyezi a levelekben leírtakat, pontos történelmi adatokkal egészíti ki, sőt rövid, de részletes tanulmányt is ír a tordai csatáról, ennek előzményeiről és következményeiről, a szalárdi honvédeknek ebben betöltött szerepéről. A tordai csata kiemelése és részletesebb bemutatása azzal magyarázható, hogy édesapja is ott harcolt és esett el.

A szerző az öt részben részletesen mutatja be a honvédek olykor megrázó történetét, az elesetteket és a hazatérteket. Az öt honvéd közül Kovács Béla és Kovács Sándor hősi halált halt, Nagy Sándort főbe lőtték, Molnár István orosz fogságba került, és csupán három év után került haza, Nagy Ferenc pedig megszőkött, elhagyta alakulatát, és hazajött. Mint már említettem, az öt katona története sok mindenben eltér egymástól, és bár társadalmi rangjuk, családi állapotuk és katonai beosztásuk is más-más volt, közös, hogy ugyanazon hadseregben szolgáltak, és mindannyian hazájuk megvédéséért harcoltak, az olvasó pedig ezt a harcot követheti végig leveleikben.

Nagy Béla *Isten elhozza az időt. Honvédlevek Szalárdra* című kétkötetes műve lebilincselő olvasmány és történelmi értékű írás. A levelek olvasása révén betekintést nyerünk a magyar honvéd személyes élményeibe és érzelmeibe, melyet a történelemkönyvekből és más történelmi dokumentumokból nem ismerhetünk meg, mondhatni a több tucat hazaküldött levél személyes naplót alkot. A falusi paraszt- vagy éppen nagygazda legény életének mozzanatai tárulnak elénk, a frontélet és fogság szörnyűségei, ugyanakkor az itthon maradottak mindennapjai is. Nagy Béla könyvével sajátos képet nyújt a második világháború mindennapjairól egy magyar falu családjainak és az innen bevont ifjú honvédek szempontjából.

Benkő József

